

20070816. Standpunt Masereelfonds

Prof.dr. Aviel Verbruggen

Atoomenergie: nicht raisonieren!

Op weinig plaatsen en op weinig momenten is een sereen debat gevoerd over de betekenis van atoomenergie voor de energievoorziening. In België verliep dit debat met duwen en trekken, en is vandaag uitgemond in een karikatuur van enkele academici die de atoombelangen verdedigen uit kortzichtigheid of voor eigen gewin. Een afstandelijke blik op ontstaan, ups en downs van de atoomenergie mondiaal en in het atoomfrontstaatje België, is leerrijk. Ik onderscheid drie golven sinds de jaren 1950. In 1955 kondigde Eisenhower het programma ‘Atoms for Peace’ af, zonder de dubbelzinnige relatie tussen civiele en militaire toepassing van de atoomtechnologie uit te klaren. De kernkoppen stapelden zich reuzesnel op in de bunkers van de atoommachten, en veel uitgeslotenen stelden zich als eerste doel ook atoomwapens te bezitten waarbij de omweg langs de civiele kennisontwikkeling voor de hand lag [Pakistan is een schoolvoorbeeld]. De verweving van de civiele atoomenergie met de ontwikkeling van atoombommen blijft tot vandaag een van de grootste risicobronnen.

De eerste ontwikkelingsgolf van atoomenergie (1950-1973) steunt op een onbeperkt *geloof* in de onbegrensde mogelijkheden van $E=mc^2$. De steen der wijzen leek gevonden om de energieschaarste voor altijd uit de wereld te helpen. Atoomenergie was in zijn beginfase het centrum van wetenschappelijk-technologisch onderzoek, en speerpunt van de onbegrensde materiële groei idee. Het glanzende beeld vertoonde snel barstjes die uitgroeiden tot scheuren. Atoomenergie bleek veel duurder dan beloofd, ook omdat de onveilige situaties die zich opstapelden dure ingrepen vergden. Enkele pioniers in de atoomenergie werden geduchte critici [b.v. David Freeman, CEO van het Amerikaanse TVA, toen het bedrijf met de meeste kerncentrales, maar met de Browns Ferry brand op haarbreedte van de eerste kernsmelting]. De discussie over de veiligheid van kerncentrales en van de gehele nucleaire cyclus kwam op gang. Atoomafval opwerken opende de weg naar de plutonium economie en naar atoombewapening. Ondertussen had aardolie de rol van energiemotor van de groei-economie stevig veroverd.

De oliecrisis van 1973 gaf atoomenergie, opnieuw bestempeld als “veilig, zuiver, onontbeerlijk, onuitputtelijk” [titelblad van een boekje van de Belgische elektriciteitsbedrijven, december 1973], een tweede duw in de rug. De industrielanden zouden zich bevrijden van het OPEC-juk door seriebouw van mastodontische kerncentrales. De Belgische elektriciteitsbedrijven bestelden DOEL 3 en 4, TIHANGE 2 en 3. Een ‘Commissie der Wijzen’ (1976) steunt de plannen van de atoomindustrie om vanaf het midden van de jaren 1980 ieder jaar een mastodont van 1300 MW aan het kernpark toe te voegen, zoiets als: DOEL 5, 6, 7, 8, ... en TIHANGE 4, 5, 6, 7, ... met zondig een atomeiland voor de kust. Sommige landen hebben toen dat spoor niet genomen, b.v. Denemarken (na een intensief democratisch debat), Oostenrijk (daarbij de afgewerkte atoomcentrale Zwentendorf naar de schroothoop verwijzend), Nederland (na een Breed Maatschappelijk Debat). In de VS maakt het ongeval van TMI de tweede duw snel futloos, en het stoppen van vergevorderde bouwprojecten veroorzaken grote financiële verliezen. De tweede atoomgolf steunt ook op een fout *geloof*, want OPEC is niet gestopt

door atoomcentrales maar door een volledig tegenovergestelde technologische evolutie: efficiënt energiegebruik. Efficiëntie stopte ook de seriebouw van atoomcentrales, waarbij veel publieke steun voor het atoomexperiment verdampte met de atoomwolken uit Tsjernobyl (april 1986). België kende twee plekken en momenten van enigszins gestructureerd debat: het Nationaal Comité voor de Energie [1981, 1982, 1983-84, 1988] over de bouwplannen van de atoomindustrie, en de senaatscommissie over de gevolgen van Tsjernobyl [1986-88]. De tweede atoomgolf (1973-1986) mondt uit in jaren van teruggetrokken posities waarin de atoomindustrie haar wonden likt en zich op nieuwe kansen voorbereidt.

Klimaatverandering groeit uit tot de grootste dreiging, en de atoomindustrie grijpt haar derde kans om hetzelfde geloof met dezelfde beloftes te verkondigen: 'veilig, zuiver, onontbeerlijk, onuitputtelijk', en voor 'kleine' problemen van veiligheid, afval, verspreiding van atoomwapens zal de atoomtechnologie in de toekomst zorgen. Inderdaad: de technologie zoals we die de laatste 50 jaar hebben bezig gezien, ondanks de newspeak GEN III+, GEN IV, etc.

Veranderd is wel de communicatie. Voordien was kernenergie dé oplossing, vandaag 'deel van de oplossing' want lippendienst voor energie-efficiëntie en hernieuwbare energie is bon ton. Zo trekt de wolf een schapenvacht aan, want atoomenergie en het koppel efficiëntie/hernieuwbare energie zijn antagonistisch op alle gebieden: technologisch, economisch, politiek, sociaal, milieukundig, ... Atoomenergie als heraut van de expansieve groeieconomie is gangmaker van het klimaatprobleem, geen deel van de oplossing. Op alle vier dimensies van duurzame ontwikkeling schiet atoomenergie hopeloos tekort. Over deze essentiële punten is een maatschappelijk debat bijzonder wenselijk. Maar de Belgische politiek zet commissies op die rapporten afleveren om de publieke opinie te overtuigen van de noodzaak van atoomenergie. Deze aanpak is even versleten als de atoomtechnologie zelf.

Vandaag is het sterkst uitgespeelde argument dit van de 'goedkope' atoomenergie, direct gekoppeld aan de oproep tot het publiek nu eindelijk eens 'rationeel' om te gaan met de 'verwaarloosbare risico's' van de atoomindustrie. Dus: niet de atoomindustrie zit fout met haar onoplosbare, groeiende risico's maar de mensen die deze risico's niet willen aanvaarden. Dit is weer de wereld op zijn kop want wie de atoomrisico's afwijzen, zijn de rationele (en ethisch verantwoorde) besluitvormers. Zij kiezen niet voor het directe nabije profijt ten koste van een verantwoordelijkheid voor mondiale en eeuwigdurende risico's. Deze doordachte economische rationaliteit verantwoordt de prijs van iedere verzekeringspremie. Als onze samenleving een risicovollere houding verkiest voor onmiddellijk profijt, is het beter brand-, hospitalisatie-, auto-, etc. verzekeringspolissen op te zeggen dan onze kinderen een atoompassief na te laten.